И.П.И

Институт за пазарна икономика

бул. “Патриарх Евтимий” N 10, София 1142
тел./факс.: (+359 2) 952 62 66, 952 35 03
ел. поща: mail@ime.bg
страница в интернет: www.ime.bg

Изх.№ 08/21.02.2025 г.

СТАНОВИЩЕ

от

Институт за пазарна икономика, гр. София, ЕИК 831344929

Относно: Проект на решение за предоставяне на мандат на Националния статистически институт за провеждане на преговори със статистическата служба на европейската комисия „Евростат“ за промяна в обхвата на регионите от Ниво 2 в Република България

Във връзка с внесения за обществено обсъждане Проект на решение за предоставяне на мандат на Националния статистически институт за провеждане на преговори със статистическата служба на европейската комисия „Евростат“ за промяна в обхвата на регионите от Ниво 2 в Република България Институтът за пазарна икономика предлага коментар на направените предложения за ново райониране и своя алтернатива. Приветстваме осъзнатата нужда от промяна на районирането на ниво NUTS-2, която да отрази както промените в демографските реалности, така и силно подобрената икономическа позиция на столицата, която влошава достъпа до кохезионно финансиране на останалите области в настоящия Югозападен район за планиране.

При прегледа, анализа и предложението на вариант за ново райониране на ниво NUTS-2 трябва да се имат предвид следните основни принципи:

- Да гарантира равен достъп за финансиране по кохезионните инструменти на всички области в страната, които изостават от средноевропейското ниво на развитие по показателя БВП на човек от населението по паритет на покупателна способност. Това категорично включва областите Благоевград, Кюстендил, Перник и София (област).
- Да се балансира максимално равнището на икономическо развитие между отделните райони за планиране, което да гарантира достъп до пълно съфинансиране на всички райони за максимално дълъг период от време. Този подход следва да взема предвид и последните тенденции в темповете на икономически растеж и икономическата позиция на водещите области в страната. Това налага по необходимост извеждането на София (столица) в отделен район за планиране, но и пакетирането на относително икономически по-силни и по-слаби области заедно.
- Да отговаря на формалните критерии в рамките на ЕС за определяне на райони на ниво NUTS2 в дългосрочен план. Това означава определените райони да имат устойчиво население между 800 хил. и 3 млн. души, без да се налага преформатиране на картата преди всеки нов програмен период. В най-добрия случай подходът трябва да вземе предвид заложените демографски прогнози до края на столетието.
- Картата на районите да отчита икономическите взаимовръзки между областите в България и да спомага за по-ефектива регионална политика. Това налага да не се разделят естествено възникналите икономически ареали (виж изданието на ИПИ „Икономически центрове“) със силни и вече постигната вътрешна интеграция от гледна

точка на общите дейности и трудова миграция, например широкият икономически център който обединява Русе, Разград и Търговище.

- Трябва да се вземат предвид съществуващите инфраструктурни връзки. Предвид бавния темп на развитие на националната пътна мрежа, новите райони за планиране не бива да разчитат на планирани промени в съществуващата свързаност. При този анализ най-важна роля играе Стара планина, която ограничава връзките между регионите по линия Север-Юг по цялото си продължение освен около столицата, благодарение на магистрала Хемус. Това означава, че обединяване на области от двете страни на Стара планина е желателно единствено в Западна България, поне до построяването на магистрала Черноморие и тунела под Шипка. Чисто географския подход на обединяване – тип дунавски и черноморски регион, е примамлив, но не винаги отразява реалната инфраструктурна, икономическа и социална свързаност между областите.

С оглед на тези принципи можем да разгледаме предложенията, налични в приложението към проекта за решение.

1) Вариант 1: Вариантът предлага създаване на четири района – Столичен, Северен, Южен и Източен (подход 3+1). Този вариант страда от няколко видими слабости, които го правят не особено подходящ, особено от гледна точка на икономическите взаимовръзки и инфраструктурната свързаност. Обединяването на повечето области (без Шумен, Добрич и Варна) от Северна България създава известен демографски риск, тъй като в него се групират областите с най-нисък естествен прираст, най-ниска имиграция и най-бързо застаряване в страната. При евентуално ускоряване на тези процеси на фона на сегашните им трендове има възможност от доближаване на критерия. По-сериозните аргументи против този вариант обаче са от инфраструктурен и икономически характер. Той разделя в различни райони за планиране два близко свързани икономически ареала – Шумен от Търговище и Разград, както и Сливен и Ямбол и Стара Загора и Хасково, а и София-област от Враца и Монтана. Част от обединенията в рамките на един район също изгледат необосновани – докато е обяснимо включването на Варна, Добрич и Бургас в един район заради туристическата икономика, то Шумен, Сливен и Ямбол нямат много общо с този особен отрасъл. По същия начин икономическите връзки между югозападните области и тези на централна южна Българя днес не са много ясно изразени. Поставянето на Варна и Бургас в един район изглежда отразява плановете за изграждане на магистрална връзка между двата големи черноморски града, но на този етап завършването ѝ изглежда далеч в бъдещето. Освен това, настоящите икономически тенденции сочат към значително по-бавен средносрочен растеж в така формираният Северен район в сравнение с останалите.

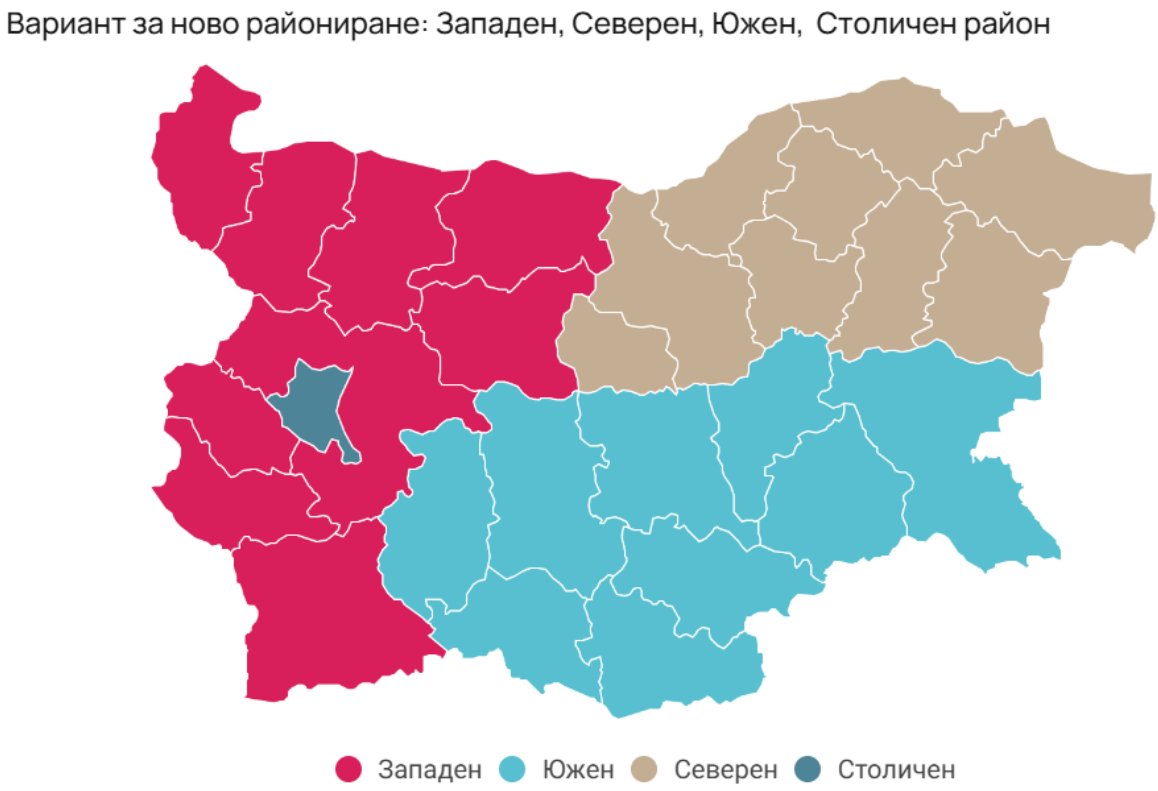
2) Вариант 2: В този вариант се предлагат пет района (подход 4+1), като се формира по-широк Западен, Северен, Южен централен, Югоизточен и столичен район. Този вариант до голяма степен следва съществуващите икономически връзки, като в Западния район попада цялата широка икономическа периферия на столицата, както и районите около нея. На север се запазват и връзките в широкия икономически център около Русе, Разград и Търговище. Отчита се и ролята на Стара планина като разделител със слаби инфраструктурни връзки. По-малко обяснимо е обаче разделението на Южен централен и Югоизточен район, които, по подобие на северните области биха могли да бъдат обединени в един район с по-голямо население, като по този начин ще се постигне сближаване с равнищата на икономическо развитие на другите два нови района за планиране.

2) Вариант 3: И този предложен вариант предвижда пет района (подход 4+1), но разделение на Западен, Южен, Северен, Източен и Столичен. Предимството му пред вариант №2 е, че запазва съществуващите връзки между Стара Загора, Хасково и Сливен от една страна и Русе, Разград и Търговище от друга. Остават обаче изложените при прегледа на вариант №1 аргументи против създаването на един черноморски регион. Към тях се добавя и относителен дисбаланс в икономическото развитие на новите райони за планиране. Освен това, демографската

перспектива към Северния район е относително къса, което може да наложи ново прерайониране преди 2050 г.

Предложение на ИПИ за ново райониране

С оглед на анализа на предложените варианти става ясно, че е необходимо внасяне на корекции. Вариантът за нова райониране, който ИПИ смята за най-подходящ е близък до представения в проекта вариант №2, но с един голям Южен район. Резултатът изглежда по следният начин:

Район	Средногодишно население 2023 г., НСИ	Население – прогноза 2050 г., НСИ	БВП – номинал 2022 г., НСИ	БВП – СПС, % от ЕС-27, 2021 г., Евростат, изчисление на ИПИ
Столичен: София (столица)	1,28 млн. души	1,26 млн. души	68,7 млрд. лв.	127%
Западен: Видин, Монтана, Враца, Плевен, Ловеч, София, Благоевград, Перник, Кюстендил	1,40 млн. души	1,01 млн. души	24,6 млрд. лв.	39,2%
Северен: Велико Търново, Габрово, Русе, Разград, Силистра, Варна, Добрич, Шумен, Търговище	1,51 млн. души	1,19 млн. души	28,8 млрд. лв.	40,8%
Южен: Бургас, Сливен, Ямбол, Стара Загора, Пловдив, Хасково, Пазарджик, Смолян, Кърджали	2,25 млн. души	2,08 млн. души	45,8 млрд. лв.	40,5%

Този подход има няколко важни характеристики:

- Отделянето на София (столица) позволява в останалите три района да се постигне равномерно ниво на икономическо развитие – разликите в средния БВП на човек от населението спрямо средноевропейското ниво е в рамките на два процентни пункта и гарантира равен достъп за цялата страна до кохезионно финансиране.
- Въпреки че така полученият Южен район е със значително по-голямо население от останалите, то остава в рамките на критерия под 3 милиона души, като приближава 2 милиона според прогнозата за 2050 г.
- Всички райони за планиране отговарят на демографските критерии, както и на средносрочната перспектива.
- Разпределението им следва логиката на съществуващата, а не планираната инфраструктурна свързаност.
- Отчитат се максимално съществуващите връзки между областите и общини в икономиката и трудовата миграция.

Отделянето на столицата в отделен район я поставя сред развитите части на ЕС, което ще ограничи достъпа до финансиране за големи и важни проекти – довършването на метрото, модернизацията на транспорта, новите пътни връзки, което налага търсене на алтернативни източници на финансиране. Трябва да се отбележи също, че много страни в Централна и Източна Европа са извадили столицата си в отделен район за планиране (такъв например е случаят с Букурещ, Будапеща, Братислава и Прага) и насочват европейските средства приоритетно към другите части на страната.

В допълнение трябва да се отбележи, че вариантът на ИПИ, както и Вариант 2 сред поставените на обсъждане, са единствените, които запазват текущите граници на районите за планиране. Това означава, че има окрупняване на райони, както и отделяне на София, но в крайна сметка запазване на текущите очертания на картата. Това позволява много по-плавен преход по отношение на всички стратегически и аналитични документи, както и данните на ниво NUTS-2. Потенциалното приемане на вариант, който разбърква картата в по-голяма степен – създавайки изцяло ново райониране - би означавало рестартиране и на цялото стратегическо планиране за развитие на регионите.

В заключение считаме, че инициативата за ново райониране е изключително важна и трябва да бъде подкрепена. Общите елементи на предложения подход – окрупняване на райони и изваждане на столицата София в отделен район, са логични, подкрепени с нужните данни и отговарят на всички изисквания. Считаме, че Вариант 2 на НСИ отговаря в най-голяма степен на предизвикателствата пред регионалното развитие, като предложението на ИПИ е за развитие на Вариант 2, чрез обединяването на двата южни района в един голям, който отговаря на добрата свързаност и задълбочаващите се икономически връзки между големите икономически центрове на юг.

С уважение,

Адриан Николов, ИПИ (nikolov@ime.bg)

Петър Ганев, ИПИ (ganev@ime.bg)